

Folyóiratunk jubileuma

A Nyelvtudományi Közlemények jubileumi számát tartja kezében az olvasó: immáron a 100. kötet jelent meg, amely a finnugrisztika egyik legjelentősebb művelőjének és a folyóirat sorsában meghatározó szerepet betöltő tudósnak, Hajdú Péternek a jubileumát is köszönheti, sajnálatos módon azonban már csak post mortem...

A 100. kötet megjelenése nem a 100. évfolyamával azonos, mert a történelem viharai miatt nem láthatott napvilágot minden esztendőben egy-egy kötet. A Nyelvtudományi Közlemények 1862-ben indult útjára az alapító Hunfalvy Pál irányításával. Centenáriumán Lakó György, az akkori felelős szerkesztő tekintett vissza az addig elmúlt időszakra (Lakó György: Százéves a Nyelvtudományi Közlemények. NyK 64: 3–12). E két vezető szerkesztő megemlézése egyúttal megkívánja, hogy felidézzük, kik és mikor álltak folyóiratunk élén a közel másfél évszázad során a mai szerkesztőbizottság megalakulásáig: Hunfalvy Pál (1862–1878), Budenz József (1879–1892), Simonyi Zsigmond (1892–1895), Szinnyei József (1896–1930), Gombocz Zoltán (1931–1934), Zsirai Miklós (1935–1954), Lakó György (1955–1967), Hajdú Péter (1967–1985), Honti László (1986–1989) és (Sz.) Bakró–Nagy Marianne (1990–1997). E névsor mutatja, hogy szinte mindig a finnugrisztika (avagy tágabban értelmezve: az uralisztika) művelői játszottak meghatározó szerepet a folyóirat életében. Ennek ellenére nem volt sohasem csak a finnugor és a magyar nyelvészet orgánuma, hanem mindig is kész volt teret adni az altajisztika, az indogermanisztika (ezen belül a germanisztika, a szlavisztika stb.), az általános nyelvészet, továbbá a (történeti-összehasonlító és leíró) nyelvészet számára fontos, egyéb tudományágak (pl. a fonetika, a régészet, az etnográfia, a nyelvfilozófia) eredményeinek is, és egyúttal vitára is serkentett. Az alapító rövid bevezetőjének szavai már az induláskor ezt vetítették előre (az eredeti írásmód megtartásával idézve): „Az 1861-ki akadémiai év után a nyelvosztályi bizottság akként szerveződék, hogy folyton munkálkodhassék, arra kérvén föl a nyelvosztályi ülést, meg az Akademiát, hogy *harmincz ívnyi Nyelvtudományi Közleményeket* adhasson ki, s hogy Hunfalvy Pál bizottsági előadó legyen a közlemények szerkesztője. Az Akademia pártolá az indítványt, és az igazgatóság megadá a szükséges költséget, mire a bizottsági munkálkodás megindula. [Bekezdés] A Nyelvtudományi Közleményekben megjelennek részint az Akademiában felovasott, részint a bizottsági ülésekben tárgyalt, de *bárki által is beküldött* nyelvtudományi értekezések. Ezek teszik az *Értekező Részt*, mely a Közlemények legnagyobb része lesz. Azonban a bizottság a tudományos haladást is mind kül- és belföldön szemmel akarván tartani, s értesíteni róla a Közlemények olvasójit, azon részhez

Ismertető Részt csatol, mely a Közlemények legnagyobb része lesz, mely a nyelvtudomány körében megjelent munkákat és tudományos mozzanatokat ismerteti... *Az Ismertető Rész*... helyet enged bírálatnak és ellenbírálatnak s nem von ki semmit a bírálat alól” (NyK 1: II–III).

A Nyelvtudományi Közlemények nemzetközi viszonylatban is a legrégebb nyelvészeti folyóiratok egyike, s ezt a körülményt még inkább említésre méltónak tekinthetjük, ha figyelembe vesszük, hogy nem előzmények nélküli orgánusról van szó: Hunfalvy Pál már ennek előtte is létrehozott egy ilyen célú folyóiratot, a Magyar Nyelvészetet (1855–1861), amely hat évfolyammal vonult be a magyar tudománytörténetbe.

Nem kívánok ennél részletesebben szólni folyóiratunk „előéletéről” és első 100 esztendejéről, hiszen Lakó György ezt említett visszatekintésében igen gondosan megtette. (További részleteket illetően I. K. Sal Éva: A Nyelvtudományi Közlemények történetéből. NyK 64: 277–287.)

Hajdú Péter felelős szerkesztői tevékenységének éveiben a folyóirat a korábbiaknál is több teret szentelt a rokon diszciplínák problémáinak és eredményeinek, a modern külföldi nyelvészeti irányzatok ismertetésének; a magyar nyelvvel kapcsolatos ilyen indíttatású tanulmányok megszáporodtak, miközben a hagyományos finnugrisztikai és szamojedisztikai témakörök is bővültek (pl. a tipológia és az arealógia felé történt nyitás főleg Hajdúnak volt köszönhető). Több alkalommal is élénk viták folytak, éles „pengeváltások” történtek folyóiratunk hasábjain. Rédei Károly, aki egy ideig (1974–1985) Hajdú mellett szerkesztői feladatokat látott el, saját kutatói tevékenységével az uráli nyelvek egymás közti és a szomszédos nyelvekkel kialakult kölcsönös kapcsolatait és szókincsük eredetét, az alapnyelvek vizsgálatát állította a középpontba; ezen keresztül voltaképpen másokat is ösztönzött az ilyen jellegű kutatásokra és eredményeiknek a Nyelvtudományi Közleményekben történő publikálására.

A Nyelvtudományi Közlemények szigorúan lektorált tanulmányokat és ismertetéseket szokott közreadni, szívesen publikált külföldi szerzőktől is, és a finnugrisztikában (és részben a rokon diszciplínákban is) munkanyelvnek számító idegen nyelveken is, tehát finnül, németül, angolul, franciául és oroszul jelentetett meg tanulmányokat.

Az eltelt 141 év során folyóiratunk mindig megemlékezett a magasabb életkort megért, az arra érdemes magyar és külföldi nyelvészek évfordulóiról, nem egyszer ünnepi kiadványok („emlékkönyvek”) formájában, továbbá az elhunyt kollégáktól illő módon vett búcsút.

Fennállása óta a Nyelvtudományi Közlemények igyekezett teljességre törekvő mutatókkal (tartalomjegyzékekkel) segíteni olvasóit. Az 1–25. kötetek jegyzéke Simonyi Zsigmond szerkesztésében 1895-ben jelent meg, majd az ezt az időszakot is (sokkal bővebben) feldolgozó 1–50. kötetek anyagát Juhász Jenő

állította össze. Ez 1955-ben került az olvasók könyvespolcára. Z. Csaba Katalin gondos munkáját dicséri az 51–75. kötetek tartalmának lajstromozása, amelyet 1991-ben adtunk közre. E hagyományt megőzésre érdemesnek tartjuk, ezért már javában folynak a 76–100. kötetek jegyzékének munkálatai is. Szándékunkban áll a tartalomjegyzékeket (legalább részben) az interneten is közre bocsátani, továbbá az utóbbi évek tanulmányait ugyanilyen módon is elérhetővé akarjuk tenni, és azt állandóan ki fogjuk egészíteni a legfrissebben publikált cikkekkel.

A Nyelvtudományi Közlemények fennállása során szinte mindig küszködött anyagi természetű nehézségekkel. Hogy ma mégis létezik és szolgálhatja a magyarországi tudomány egy, a nemzeti értékek szempontjából igen fontos részterületét, elsősorban korábbi tudós felelős szerkesztőinek és a Magyar Tudományos Akadémia lankadatlan támogatásának köszönhetjük – ezért hálával tartozunk elődeinknek és köszönettel a mögöttünk álló intézménynek. Kettős jubileumunkat köszöntő 100. kötetünket azzal bocsátja útjára a mai szerkesztőbizottság, hogy folyóiratunk a jövőben is a tudomány iránt elkötelezett magyar és nem magyar szakemberek fóruma marad, amelynek bicentenáriumát és 200. kötetét is – reményeink szerint – oka és alkalma lesz az utókornak megünnepelni.

Honti László